

Český parlament a parlamentarismus: Úvod

Michel Perottino a David Jágr
IPS FSV UK

INSTITUTE
OF POLITICAL STUDIES
Faculty of Social Sciences
Charles University

Úvod

Povinný kurz

4 vyučující

Zapojení Parlamentního institutu – pohled teorie a praxe

Parlamentní studia

Podmínky splnění předmětu

K ústní zkoušce může být připuštěn pouze student/ka, který/á se účastnil seminárních částí předmětu (dvě návštěvy parlamentních budov, pozorování a prezentace a diskuse).

Zadání k pozorování během výborů obdržíte během příští přednášky (výborové týdny – 11. - 17. 3., 25. - 31. 3., 22. - 28. 4.). Prezentace proběhnou v květnu.

Kurz bude zakončen ústní zkouškou ověřující znalosti získané během přednášek a dále z povinné a doporučené literatury či studijních materiálů.

Dvě poslední hodiny kurzu věnovány prezentacím seminárek.

29. 2. Historie parlamentarismu - PV

7. 3. Parlament ČR (počátky PS a Senátu, bikameralismus, postavení) - MP

14. 3. Legislativní proces v ČR – DJ (+JH)

21. 3. *Prohlídka FS a Expozice NM Dějiny 20. století + přednáška k proměnám sídel parlamentních komor (sraz ve 13.50) - PV*

28. 3. DĚKANSKÉ VOLNO

4. 4. *Prohlídka Sněmovny + přednáška o klubech (sraz v 13.45) - MK*

11. 4. Pravice/levice, role stran a jejich vývoj - DJ

18. 4. Parlamentní reprezentace - DJ

25. 4. Kontrolní funkce parlamentu ve vztahu k sektorovým politikám - MK

2. 5. Expertíza, parlamentní administrativa, parlamentní inovace, trendy - DJ

9. 5. *Prezentace studentů – MP/DJ*

16. 5. *Prezentace studentů – MP/DJ*

23. 5. *Náhradní termín pro prezentace – MP/DJ – možnost zkoušky*

Akademické disciplíny věnující se parlamentarismu

- Politická věda
- Mezinárodní vztahy
- Právo
- Historie
- Sociologie/sociální politika
- Ekonomie/statistika
- Filozofie
- Psychologie

Aspekty parlamentů, které lze studovat

- Vykazovatelnost (accountability)
- Agenda setting
- Bikameralismus/unikameralismus
- Governence/byrokracie
- Výběr kandidátů
- Kariéry zákonodárců
- Koaliční vlády
- Výbory
- Ústavy
- Devoluce
- Tvorbu práva
- Gender
- Volební systémy
- Kvalitu demokracie
- Vztahy mezi exekutivou a legislativou
- Lobbying a zájmové skupiny
- Média
- Modernizaci/reformy
- Parlamentní promluvy i jazyk
- Stranickou disciplínu
- Policy-making
- Politické strany
- Veřejné financování/rozpočty
- Zapojení občanů/participace
- Rerezentaci
- Supranacionální vztahy/subnárodní
- Transparence a otevřenost
- Role parlamentů

Příklady metod zkoumání parlamentů

- Archivní práce
- Případové studie
- Obsahové analýzy
- Diskurzivní analýzy
- Studium dokumentů
- Experimenty
- Focus groups
- Longitudinální šetření
- Statistická testování

Úvod

- Parlament v českém politickém systému
 - Fungování parlamentu
 - Parlamentní právo
 - Parlamentní praxe
 - Aktuální problémy
 - „Žvanírna“, předsednictví PS, noví poslanci, obstrukce, flákance atd.

Úvod: parlamentní režim

➤ **Parlamentní *režim***

Demokracie (vs autokracie, totalitarismus či anarchie)

Ústavní systém (pravidla hry)

Parlamentní forma vlády automaticky neznamena demokracii (Freedom House: pouze 20 % světové populace žije ve svobodných zemích; V-Dem Institute: liberální demokracie existují jen ve 34 zemích, 13 % světové populace. Diktátorství se týká 70 % světové populace, 5.4 miliard lidí).

... parlamentní režim?

Úvod: parlamentní režim

➤ **Parlamentní režim**

Demokracie (vs autokracie, totalitarismus či anarchie)

Ústavní systém (pravidla hry)

Rovnováha oddělených mocí (vláda/parlament) (Locke, Montesquieu) vzájemně se ovlivňující

= **vs prezidentský režim** (rigidní separace)

= Politická kolektivní odpovědnost vlády před parlamentem (ev. komorou)

= Možnost rozpuštění (dolní) komor(y).

Další možné pohledy:

Monokameralismus / Bikameralismus (rovný/nerovný)

Monistické (vláda je politicky odpovědná pouze parlamentu)/**dualistické** (vláda je politicky odpovědná jak parlamentu, tak hlavě státu)

(**monocefální**: pravomoci svěřené exekutivě vykonává sám parlament nebo vláda/**bicefální**: pravomoci svěřené exekutivě jsou vykonávány hlavou státu a vládou)

➤ ČR = Dvoukomorový nerovný parlament

– Problematika existence horní komory

Úvod: parlamentní režim

➤ Parlamentní režim

➤ Racionalizovaný parlamentarismus

Boris Mirkine-Guetzevitch (1892-1955) (« Les nouvelles tendances du droit constitutionnel : les problèmes de la rationalisation du pouvoir dans les constitutions de l'Europe d'après-guerre », *Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger*, XLV, n° 1, 1928)

Kodifikace politických vztahů v parlamentním režimu.

Techniky (ústavní a volební) směřující k omezení vládní nestability → umožnit fungování režimu

1. Základ: Parlamentní právo - Prameny

- **Ústava**

Racionalizovaný parlamentarismus (Boris Mirkine-Guetzevitch) -
Celosvětový trend po r. 1945 (kodifikace pravidel)

Benjamin Constant (1805): článek zakazující čtení projevu (debata,
schopnost argumentace, dialog)

ČR: Hlava druhá (čl. 15-53) Ú. – nedostatečné??

- (např. ve Francii organické zákony)

- **Zákon** (zákony o jednacích řádech)

Zákon o jednacím řádu dané sněmovny (90/1995)

Stykový zákon (300/2017)

- **Autonomní usnesení komor**

- Ustálená **praxe**

Základ: Parlamentní právo - Prameny

- Jurisdikce Ústavního soudu
- Nepsané prameny

Precedens

Praxe:

slušnost (vstát při řeči, třeba jednoslovné odpovědi, spontánní regulace sněmovny), zdvořilost, vycházející ze soužití

politická praxe (např. když předsedající jednání nehlasuje, aby zachoval neutralitu; úzus, který není vymahatelný)

parlamentní právo („policie“, resp. kázeňské pravidlo)

Parlamentní obyčej (ustálená praxe)

Základ: Parlamentní právo - Prameny

Praxe

„Typ **parlamentní kultury** ovlivňuje řada faktorů. Asi nejvýznamnějším je **tradice**, protože „matkou ústavy jsou dějiny“, **pravidla**, **zvyklosti**, **mrawy a způsoby jsou takové, jak se historicky vyvinuly**. Důležitou roli hraje **délka kontinuálního pěstování parlamentní kultury**; je zjevné, že německý Spolkový sněm za šedesát let své poválečné existence zavedl pro své jednání více pravidel a preciznější pravidla než Poslanecká sněmovna za sedmnáct let. I v případě PS pravidel parlamentního jednání postupně přibývá...“

J. Wintr, 2010, str. 46

Vliv na fungování parlamentu (a exekutivy):

- Ústava/volební zákon
- Praxe (dolní komora + vláda)
- Politická situace
- Politická „kultura“
- Politické výhledy aktérů

Většina-opozice, odpovědnost, politika

- Sestavování vlády
- Vládní odpovědnost
- Kontinuita
- Přeběhlictví
- Postavení opozice
- Obstrukce
- Covid-19...

Trpělivost, maminko. Obstrukce je legitimní nástroj
bezmocných...